

Actiunea civila in cadrul procesului penal

Rezumat

Lucrarea conceputa ca teza de doctorat si intitulata ”**Actiunea civila in cadrul procesului penal**” constituie o analiza stiintifica a reglematarilor in materia actiunii civile, actiune ce este caracteristica sferei dreptului civil insa prin prisma faptului ca in urma savarsirii unei infractiuni de multe ori sunt produse pagube materiale/morale in patrimoniul unei personae. Scopul acestui demers este de a scoate in evidenta evolutia acestui domeniu extrem de important din sfera dreptului procesual penal din punct de vedere al prevederilor legale cat si din punct de vedere practic prin solutiile dispuse de catre organele penale competente cu privire la latura civila intr-o cauza penala. Tema in cauza este una de actualitate tinand cont de faptul ca in cursul anului 2013 a intrat in vigoare un Nou Cod de Procedura Civila iar anul trecut a intrat in vigoare un Nou Cod Civil, modificari legislative ce au dus fie la o pastrarea prevederilor anterioare (cum este faptul ca atat in Noul Cod Civil cat si in Vechiul Cod Civil, este prevazuta posibilitatea subiectilor care au suferit prejudicii in urma savarsirii unei infractiuni de a incheia o tranzactie cu persoanele responsabile de savarsirea unei infractiuni sau raspunsabile civilmente, prevederi ce se regasesc la art. 2.268 aln. 2 din Noul Cod Civil si art. 1707 din Vechiul Cod Civil) fie creerea unor prevederi noi care usureaza munca instantei prin reglementarea mai precisa a unor situatii ce se pot invi in urma savarsirii unei infractiuni cum este in cazul acordarii despagubirilor in cazul pierderii capacitati de munca a

unui major sau minor ce era încadrat în munca sau nu sau care avea o pregătire profesională sau era în curs de a termina o astfel de pregătire (art. 1385 și art. 1387 Noul Cod Civil). De asemenea actualitatea tezei este dată și de numărul mare de cazuri practice prezentate ce își găsesc aplicarea în sfera organelor penale dar și prin schimbarea anumitor percepții ca urmare a admiterii unor Recursuri În Interesul Legii.

Analiza științifică a temei mai sus menționată este o temă specifică teoriei generale a dreptului, temă ce aparține sferei dreptului public, lucrarea fiind structurată în 7 capitole, capitole în care este analizată acțiunea civilă din cadrul procesului penal în ansamblu.

Primul capitol, intitulat **„Acțiunea civilă în cadrul procesului penal. Noțiuni introductive”** este alcătuit din două secțiuni, **„Noțiuni introductive”** și **„Realizarea dreptului în sens subiectiv”**, conturează un cadru general al noțiunii instituirii acțiunii civile din cadrul procesului penal, prin prezentarea pe lângă reglementările legale ce stau la baza exercitării acestei acțiuni și a obiectului ce stă la baza acțiunii alături de subiecții ce sunt îndreptați să exercite această acțiune. Totodată este scos în evidență și posibilitatea părților, atât a părții civile cât și a învinutului/inculpatului sau a părții responsabile civilmente de a se apăra împotriva acuzațiilor, apărări ce pot consta în cazul persoanei civile, pentru care acțiunea civilă a fost pusă în mișcare din oficiu pentru situația în care aceasta este o persoană cu capacitate de exercițiu restrânsă sau lipsită de capacitate de exercițiu, prin aducerea unor dovezi suplimentare sau exprimarea de noi cereri în sfera acțiunii civile, dovezi și cereri ce nu au fost exercitate sau prezentate de organele penale obligate de a exercita acțiunea civilă din oficiu, fie posibilitatea învinutului sau inculpatului de a pregăti apărări prin care să dovedească fie lipsa unui prejudiciu, valoarea reală a prejudiciului sau

netemeinicia actiunii prin prisma faptului ca fapta nu a fost savarsita de persoana sa sau alte situati prevazute de lege ce il absolv de raspundere penala si implicit de raspundere civila in cadrul procesului penal.

In **capitolul II** intitulat „**Categoriile de actiuni ce se pot exercita în cadrul procesului penal**” ce este alcatuit de asemea din 2 sectiuni „**Actiunea penală**” si „**Actiunea civila**”, sectiuni, care privite alaturat una fata de celalata alcatuiesc actiunea in justitie, adica mijlocul legal prin intermediul caruia, conflictul de drept este adus spre solutionare in fata organelor statului, organe ce detin puterea legala coercitiva de a infaptui justitia si de a stabili adevarul intr-o cauza penala.

Pentru a putea exercita actiunea civila in cadrul procesului penal trebuiesc avute in vedere anumite particulariti, fiind in aceast caz imperios necesar prezentarea ca singurul izor de a exercita actiunea civila, in fata organelor penale ale statului, fie ca este vorba de posibilitatea constituirii in faza de urmarire penala, fie posibilitatea constituirii de parte civila in fata instantei penale pala la citirea acului de sesizare al instantei fara a avea nevoie de consimtamantul inculpatului, sau dupa acest moment in fata primei instante penale, constituire de parte civila ce se poate realiza cu acordul inculpatului sau situatia persoanelor lipsite de capacitate de exercitiu sau cu capacitate de exercitiu restransa pentru care actiunea civila se poate exercita din oficiu, ne mai fiind necesara constituirea pana la aceste momente. Asadar izvorul exercitarii actiunii civile, ce este strans legat asa cum am precizat mai sus de anumite momente in functie de persoanele ce au suferit prejudicii, este savarsirea unei infractiuni, infractiunea fiind unicul temei al raspunderii penale.

In capitolul III, ce este intitulat **„Conditiiile exercitarii actiunii civile in cadrul procesului penal”**, capitol ce este alcatuit din **VII Sectiuni** ce realizeaza o descriere a celor cinci conditii necesare exercitarii actiunii civile si o descriere mai detaliata cu privire la vinovatia persoanei ce a savarsit un prejudiciu, vinovatie ce este privita atat din perspectiva dreptului penal cat si din perspectiva dreptului civil.

De asemenea pentru a putea vorbi de raspundere civila trebuie sa existe un prejudiciu, iar pentru a cunoaste prejudiciul am realizat o serie de clasificari, clasificari atat la nivel national cat international, in deosebi clasificari din doctrina si jurisprudenta franceza, clasificari care stabilesc diferitele tipuri de prejudicii ce pot fi create in urma savarsirii unei infractiuni. Totodata reparatia prejudiciului in sfera dreptului penal este in deplina concordanta si cu noile reglementari din sfera dreptului civil, reglementari care prin intermediul Articolului 1357 din Noul Cod Civil (2012) prevad ca si in vechea reglementare a articolelor 998, 999 din Vechiul Cod Civil, obligativitatea repararii atat a pagubei produse cat si a beneficiului nerealizat, bine cunoscuta sub adagiul „*damnum emergens lucrum cessans*”.

Totodata am realizat in acest capitol o serie de comparatii cu privire la posibilitatea acordarii de despagubiri pentru anumite prejudicii viitoare in functie de eventualitatea realizarii prejudiciului in patrimoniul partii civile si unde am adus ca si exemplu situatia in care este vorba de prejudiciul rezultat din diminuarea sau pierderea capacitatii de munca a unei persoane, prejudiciu care se recupereaza prin acordarea unei sume de bani periodice pana la insanatosirea partii vatamate, varianta aprobata si de prevederile Noului Cod Civil intrat in vigoare, si situatia in care prejudiciul eventual nu poate fi acordat cum ar fi cazul proprietarului unui cal de curse, care nu

poate să câștige o cursă din cauză că animalul a fost accidentat printr-o faptă ilicită și nu poate să participe la concurs.

Capitolul IV ce este intitulat „**Elementele acțiunii civile**”, capitol ce este compus din **III Secțiuni** intitulate: „**Obiectul acțiunii civile, Repararea prejudiciului și Modalități și mijloace de reparare a prejudiciului moral**”, realizează o analiză a reparării prejudiciului, reparare ce constă în înlăturarea sau compensarea efectelor negative ale faptei ilicite, astfel încât să se ajungă pe cât posibil la restabilirea situației anterioare „restitutio in integrum”, astfel ca prin repararea prejudiciului realizându-se scopul acțiunii civile, așa cum și N.C.C. prevede ca „orice prejudiciu (material sau moral sau rezultat din vătămarea integrității corporale, din încălcarea libertății sexuale, etc.). De asemenea, în secțiunea II în prezentul capitol este realizată și o analiză referitoare la cazurile de calomnie prin presă, cu consecința producerii unor prejudicii morale importante persoanei vătămate, în practica noastră judiciară se consideră că tragerea la răspundere penală a inculpatului ziarist pentru publicațiile sale nu constituie o încălcare a libertății presei, deoarece această libertate trebuie înțeleasă ca o manifestare în voie, prin exprimarea oricărei opinii, prin relatarea anumitor fapte sau împrejurări, însă aceasta numai în cadrul drepturilor garantate de lege.

Totodată în acest capitol este analizată și problema reparării daunelor morale provocate ca urmare a restrângerii eronate a drepturilor pe motiv de siguranță națională și despăgubirile ce sunt acordate în cazul deciziilor eronate de condamnări pentru terorism, analiză ce își găsește oportunitatea prin prisma noilor pericole din sfera socială.

În acest capitol, la secțiunea III sunt enumerate și o serie de acte normative ce reglementează acordarea daunelor morale și a modalității de

repartaie a unor astfel de daune atunci când ele sunt create în patrimoniul unei persoane, aducând ca și exemplu, Decretul Lege nr. 118/1990 privind acordarea unor drepturi persoanelor persecutate din motive politice de dictatura instaurată în anul 1945, precum și celor deportate în străinătate ori constituite în prizonieri.

Capitolul V, intitulat, „**Exercitarea acțiunii civile în cadrul procesului penal**”, este alcătuit din **X Secțiuni**, ce fac o descriere și o analiză a condițiilor exercitării acțiunii civile, a capacității juridice a persoanei, raportului dintre acțiunea civilă și acțiunea penală, rezolvarea acțiunii civile în cadrul procesului penal sau autoritatea hotărârii penale față de o hotărâre civilă....

Orice acțiune în justiție, trebuie să fie utilă, prin urmare, să urmărească un interes material și/sau moral. Cu alte cuvinte, el trebuie să se sprijine pe un interes pas d'iteret, pas d'action instanțele, în viziunea doctrinei franceze nu sunt chemate să dea consultații teoretice sau să delibereze asupra unor chestiuni academice. Chiar dacă interesul semnifică un profit sau un avantaj de ordin material sau moral, el nu trebuie confundat cu prejudiciul.

De asemenea în acest capitol sunt prezentate soluțiile ce trebuie să le dea instanța penală în raport cu acțiunea civilă ce este exercitată în cadrul procesului penal și situațiile în care instanța penală este obligată să rezolve acțiunea civilă din oficiu cum este cazul desființării totale sau parțiale a unui înscris ori restabilirea situației anterioare, indiferent ca acțiunea a fost pornită la cererea unei persoane cu capacitate deplină de exercițiu sau a fost exercitată din oficiu pentru persoane lipsite de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă.

O alta analiza de noutate ce se regaseste in acest capitol este legata de autoritatea hotararii instantei penale fata de o instanta civila. Conform codului de procedura penala, hotărârea definitivă a instanței penale are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile care judecă acțiunea civilă cu privire la existența faptei, a persoanei care a săvârșit-o și a vinovăției acesteia. Noul cod civil aduce reglementari si schimbari de esenta cu privire la autoritatea judecatoreasca a hotararii penale in sfera dreptului civil. Noul cod civil intrat in vigoare in 2012 putem spune ca stirbeste din autoritatea hotararii penale prin faptul ca "instanta civila nu este legata de dispozitiile legii penale si nici de hotararea definitiva de achitare sau de incetare a procesului penal in ceea ce priveste existenta prejudiciului ori a vinovatiei autorului faptei". Acesta nou reglementare se limiteaza numai in situatia in care instanta penala dispune fie achitarea fie incetarea procesului penal comor dispozitiilor artciului 10 din codul de procedura penala. Parerea noastra este una contrara noii reglementari intru cat aceasta reglementarea pare sa dea credit instantei penale nuami in situatia unei condamnari, creindu-se astfel o categorisire de ordin discriminatoriu cu privire la puterea hotararii penale prin faptul ca numai in cazul unei condamnari o hotarare penala are autoritate de lucru judecat.

Capitolul VI, intitulat "**Subiectii actiunii civile in cadrul procesului penal**", care este si ultimul capitol al acestei lucrari, este alcatuit din **IV Sectiuni (Subiectii acțiunii civile, Partea civila, Subiecti pasivi ai actiunii civile si Dreptul partilor din cadrul procesului penala de a beneficia de ajutorul unor institutii special create in apararea propriilor interese. Institutia Avocatului Poporului)**, capitol in care sunt prezentate persoanele ce pot exercita actiunea civila sau subiectii indreptatii la exercita aceasta actiunea si conditiile ce trebuiesc sa le indeplineasca acesti subiecti pentru a

exercita actiunea civila in cadrul procesului penal, conditii cum ar fi calitatea persoanei (subiect activ sau subiect pasiv in cadrul actiunii civile din procesul penal), momentul pana la care se pot constitui parti civile, modalitatea constituirii si drepturile si indatoririle unor astfel de subiecti.

De asemenea in acest capitol este analizat si dreptul partilor de a putea apela la anumite mijloace, instituti si alte modalitati prin care sa isi sustina cauza, drepturi ce fac parte din categoria drepturilor oferite atat persoanei invinuite cat si persoanei vatamate prin savarsirea unei infractiuni asupra sa, care se regasesc in prevederile art 6. C.E.D.O., articol ce garanteaza dreptul persoanei de a avea acces la o justitie echitabila. Acest articol precizeaza, intre altele, ca persoana careia i se imputa savarsirea unei infractiuni trebuie sa dispuna de "timpul si facilitatile necesare pentru pregatirea apararii sale.

De asemenea in acest capitol este realizata o prezentare generala dar si o expunere a unor situatii practice in care, institutia Avocatului Poporului, care este una din institutiile care sunt menite de a proteja interesele justitiabilor ce exista la nivel national sau institutia de tip Ombudsman la nivel european isi gaseste aplicabilitatea prin interventia acestora in latura civila din cadrul procesului penal pentru subiectii de drept. Necesitatea existentei institutiei Avocatului Poporului este data de existenta statului de drept care presupune ca desfasurare de prim rang desfasurarea unui control atent, asupra modului in care statul, prin organele sale isi exercita prerogativele comferite prin lege si existenta unui sistem de reglare in interiorul statului, avand astfel un rol important si un impact marcant si in cazul interventiei facute de catre "Institutia Avocatului Poporului" in sfera dreptului penal, si implicit si cu privire la latura civila din cadrul procesului penal.

